

ПРОФИЛ НА ДОКТОРАНТСКА ПРОГРАМА ПРЕДУЧИЛИЩНА ПЕДАГОГИКА В ШУ „ЕПИСКОП КОНСТАНТИН ПРЕСЛАВСКИ“

Чавдар Г. Сотиров

PROFILE DOCTORAL PROGRAMS PRESCHOOL EDUCATION IN UNIVERSITY OF SHUMEN "BISHOP KONSTANTIN PRESLAVSKI"

Chavdar G. Sotirov

ABSTRACT: The purpose of this report is to present the profile of PhD Preschool Education in Shumen University "Bishop Konstantin Preslavski".

KEY WORDS: PhD program, Primary School Education, accreditation, children's teacher, Doctoral Training, Standards and Guidelines for Quality Assurance, European Higher Education Area.

УВОД. Шуменският университет „Епископ Константин Преславски“ е един от петте класически държавни университета в България. Чрез утвърждаването на своята образователна и културна мисия вече над четиридесет и пет години той се приема като духовен символ на град Шумен. Университетът се утвърждава като широкопрофилна държавна образователна институция с традиции и амбиция да играе ролята на авторитетен образователен, научен и културен център в Североизточна България. Той спомага за развитието на региона чрез подготовка на висококвалифицирани и конкурентноспособни кадри, мотивирани и подготвени да продължат професионалното и личностното си изграждане чрез обучение през целия живот.

Като основно структурно звено на Шуменския университет, Педагогическият факултет има утвърдена традиция в подготовката на детски и начални учители. Той е наследник на Полувисшия педагогически институт „Д-р Петър Берон“ [1]. От учебната 1984–1985 година в него се обучават студенти в специалностите „Предучилищна педагогика“ и „Начална училищна педагогика“. Днес в Педагогическия факултет – катедра ТОПО и ПУНУП¹ провежда обучение по 3 бакалавърски програми в професионално направление **1.2. Педагогика**, които подготвят детски и начални учители. Това са специалностите: *Предучилищна и начална училищна педагогика, Предучилищна педагогика и начална училищна педагогика и чужд език (английски)*. В ОКС „магистър“ Шуменският университет по специалност „Предучилищна и начална училищна педагогика“ предлага 3 програми за обучение: „Иновации в предучилищното и началното образование“, „Иновации в предучилищното образование“ и „Иновации в началното образование“.

В ОНС „доктор“ в катедра ТОПО и ПУНУП към момента се обучават докторанти по докторска програма **Теория на възпитанието и дидактика** в ПН 1.2 Педагогика. В тази докторска програма бяха предвидени промени въз основа на :

- ✓ съответствие с тенденциите за повишаване качеството на висшето образование и за утвърждаване на общото трансгранично разбиране за осигуряване на култура на качеството на обучение;

- ✓ приемането на новата актуализирана версия на *стандартите и насоките за осигуряване на качеството в Европейското пространство за висше образование*“/ESG² от Националната агенция за акредитация и оценяване.

В тази връзка за предстояща програмна акредитация на докторски програми в ШУ, отчитайки спецификата на обучението на докторантите, катедра *Технологично обучение*,

¹ *Технологично обучение, професионално образование и предучилищна и начална училищна педагогика*

² *одобрена от Конференцията на министрите в Ереван (май 2015г.)*

http://www.neaa.government.bg/images/nova_krit_sma/Prilagane.pdf

професионално образование и предучилищна педагогика взе решение да бъде предложена отделна докторска програма *Предучилищна педагогика* и да стартира процедура за нейното акредитиране.

Въз основа на изложеното *целта* на настоящия доклад е да представи профила³ на докторантската програма *Предучилищна педагогика* в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ в контекста на стандартите и насоките за осигуряване на качеството в Европейското пространство за висше образование.

ИЗЛОЖЕНИЕ. В *хронологичен план* обучението в ОНС „доктор“ в областта на предучилищната педагогика е част от академичната традиция на ШУ. При предходната акредитация на ОНС „доктор“ в ПН 1.2 Педагогика със свое решение Постоянната комисия по педагогически науки и музикално и танцово изкуство (Протокол №4/23.02.2012 г.) дава програмна акредитация по докторска програма *Теория на възпитанието и дидактика* – за срок от 6 години въз основа на обща оценка по акредитационните критерии 9,67.

При акредитирането на ОНС „доктор“ в област на висше образование 1. Педагогически науки Шуменският университет е следвал общата тенденция през този период (след влизането в сила на Постановление № 202 от 10 септември 2010 г. за приемане на нормативни актове по прилагане на Закона за развитието на академичния състав в Република България) за приравняване на названията на докторските програми в ПН 1.2. Педагогически науки към действащите дотогава и вече отменени шифри на научните специалности, съответно: 05.07.01. Теория на възпитанието и дидактиката; 05.07.02. История на педагогиката и българското образование; 05.07.04. Специална педагогика.

През акредитационния период 2012–2016 г. докторантите с интереси в областта на предучилищната педагогика са обучавани в докторска програма *Теория на възпитанието и дидактика* и при успешна защита на докторската си дисертация са получавали професионална квалификация ДОКТОР по „*Теория на възпитанието и дидактика* (ПУНУП)“.

Анализът на натрупания с годините опит по организацията и провеждането на обучението в докторска програма „*Теория на възпитанието и дидактика*“ обаче показва, че тя е твърде широкообхватна, поради което докторантите, според своите научни интереси, се насочваха за обучение в различни катедри (Педагогика и управление на образованието, Социална педагогика, Технологично обучение, професионално образование и Предучилищна и начална училищна педагогика). Това даде основание на катедра ТОПО и ПУНУП на свое заседание (с пр. №КД-01-03/09.11.2016г.) да вземе решение за обособяване на отделна докторска програма – *Предучилищна педагогика* и подаде доклад до НАОА в рамките на акредитацията на ОНС „доктор“ в ПН 1.2. Педагогически науки към Педагогическия факултет на Шуменския университет. Катедрата отчита, че този подход съответства на съвременните тенденции към специализация на научното знание в областта на педагогическите науки, както и на образователната практика при организирането на обучението в ОНС „доктор“ в професионалното направление в другите висши училища. Той няма да пречи на разработването на интердисциплинарни докторантски проекти, но ще оптимизира образователната практика.

Политика за осигуряване качеството на обучение по докторантската програма. Шуменският университет следва политика за осигуряване на качеството⁴, която е оповестена публично и е част от стратегическото му управление. Тази политика е разработена и прилагана чрез подходящи структури и процеси така, че да е неразривна част при формирането на основата на Европейската рамка за осигуряване на качество[2]. Политиката на Университета по качеството на образованието е конкретизирана в *Системата за наблюдение, оценяване,*

³ Под това понятие разбираме специализираното значение „Разрез, сечение на нещо“ – в случая пълен страничен поглед на докторската програма.

⁴ Политиката по качеството на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ е приета от АС с Протокол №3/25.11.2016 г.

поддържане и управление на качество на образованието и академичния състав. Системата отразява целите, задачите, принципите и подходите на политиката по качеството в Университета; органите за управление на качеството и техните отговорности; обектите, аспектите, принципите и критериите за оценка на качеството на образованието в ШУ; конкретните индикатори за тази оценка, осигуряващи необходимата коректност и сравнимост на резултатите; процедурите и методологията за наблюдение и оценка на качеството [3].

Дейностите, свързани с изпълнение на политиката по качеството, са отразени в разработваните ежегодни *Работни програми по управление, оценка и поддържане на качеството на образованието и академичния състав.*

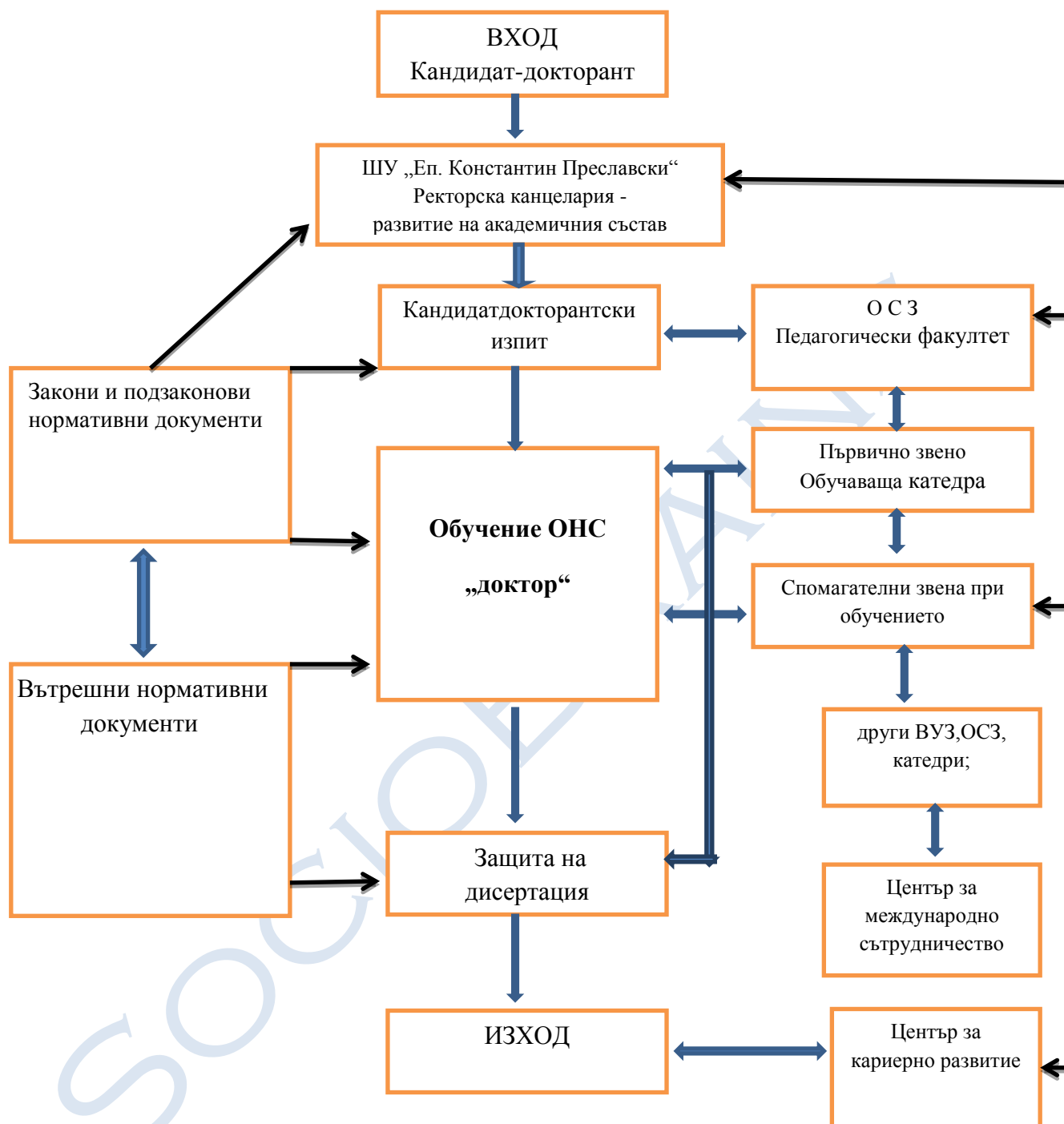
Инструментариумът за наблюдение, контрол, управление и оценка на качеството на образованието в Университета включва следните документи:

- Наръчник по качеството;
- правилници и процедури по различни аспекти от организацията на дейността на Университета;
- инструкции и указания за оформяне на учебна документация, за провеждане на изпитни процедури, за осигуряване на безопасни условия на труд и др.);
- оперативни документи (списъци, планове и др.)
- образци на анкети за проучване на мнението на студенти и докторанти, потребители на кадри и преподаватели;
- отчети за дейността и анализи на резултатите във всички обхванати от Системата сфери.

Политиката по качеството обхваща целия „*жизнен цикъл*“ на обучаемите: от „*входа*“ до „*изхода*“ на образователния процес и последващата им професионална реализация (**фиг. №1**). Шуменския университет осигурява процедури и практика за последователно прилагане на предварително определени и публикувани документи, които обхващат всички етапи на обучението на докторантите. Такива документи са:

- ✓ Правилник за развитие на академичния състав в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ (ПРАСШУ) (гл. II, раздел I *Придобиване на образователната и научна степен "доктор"*), в който са прецизирани всички аспекти от „жизнения цикъл“ на обучение на докторанта;
- ✓ Стандарт за обучение на докторанти (Приложение към Правилника за развитие на академичния състав в Шуменския университет), към който е разработен комплект от образци на докторантска документация, оформен в „*Пакет на докторанта*“. Той включва:

- извадка от ПРАСШУ, отнасяща се до придобиване на ОНС „доктор“;
- Стандарт за обучение на докторанта в ШУ;
- образец за изработване на квалификационна характеристика на докторска програма;
- образец на Общ план на докторска програма;
- образец на Индивидуален план на докторанта;
- образец на Отчет на докторанта;
- образец на Атестационен лист;
- ✓ Правилник за устройството и дейността на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ (гл. V, раздел 1);
- ✓ Правилник за структурата и организацията на процеса на обучение в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ (гл. X);
- ✓ Правилник за признаване на висше образование и завършени периоди на обучение в чуждестранни висши училища в ШУ „Епископ Константин Преславски“;
- ✓ Процедура за обучение на докторанти в Педагогическия факултет;
- ✓ Ръководство за прилагане на ECTS кредити в обучението на докторанти от Педагогическия факултет;

Фиг. №1. Блок-схема на „Жизнения цикъл на докторанта“

Мотиви за обучение. Разгръщането на това обучение е мотивирано от множество фактори, най-важните от които са:

- необходимост от разширяване на научните и приложните изследвания в областта на предучилищната педагогика;
- потребност от подготвени кадри за осъществяване на научна дейност в областта на педагогическите науки;

- ясно изразена потребност от висококвалифицирани и конкурентноспособни специалисти с качествена подготовка в сферата на предучилищното образование, както и за целите на преподаването в системата на висшето образование;

- наличие на постоянен интерес и стремеж към обучение в образователната и научна степен „доктор” в докторската програма *Предучилищна педагогика* както сред завършващите специалностите на Шуменския университет, така и от страна на студенти от други университети, на практикуващи учители, служители в административни и обществени органи от различен ранг и др.;

- наличие на преподавателски състав с висока квалификация в областта, който е мотивиран да предаде опита и компетентността си на следващи поколения изследователи.

Актуалност на докторската програма. Актуалността на докторската програма *Предучилищна педагогика* играе значителна роля при предлагането ѝ на пазара на висшето образование. Образователните услуги, които програмата се стреми да предлага, са обвързани с интересите, ценностите на търсещите млади хора тези услуги, както и с изискванията на потребителите за високо квалифицирани специалисти, обучавани в нея. Поддържането на актуалността на обучението е свързано също така със следенето на интелектуалния пазар и развитието на образованието в нашата страна.

Дидактически профил на докторската програма

Определянето на темите на дисертационните трудове на докторантите в програмата *Предучилищна педагогика* се основава на:

- потребността от изследвания по актуални и сравнително недостатъчно проучени проблеми в областта на предучилищната и началноучилищната педагогика;
- потребността от отразяване на динамиката в развитието на образователната политика в страната и чужбина;
- развитието в сферата на учителската професия;
- образователните реформи;
- потребността от внедряване и прилагане на новите постижения на европейската образователна система.

Докторска програма *Предучилищна педагогика* е проектирана и представена в документация, отговаряща напълно на целите и очакваните резултати от обучението.

Очакваните резултати при обучението в докторската програма са съотнесени с квалификационното ниво 8 – „Доктор“ на Националната квалификационна рамка (НКР) съответно с Европейската квалификационна рамка (ЕКР), Квалификационната рамка на Европейското пространство за висше образование (КРЕПВО).

В изпълнение на изискванията, залегнали в Системата за управление качеството на образованието в Шуменския университет, в Педагогическия факултет и катедра ТОПО и ПУНУП, обезпечаваша обучението по докторска програма *Предучилищна педагогика*, е разработена собствена документация по качеството на образованието и са осъществени дейности по изпълнението ѝ. Разработен е и пълен комплект от учебна документация за докторска програма *Предучилищна педагогика*, който включва:

- ✓ Квалификационна характеристика на докторска програма *Предучилищна педагогика*;
- ✓ Общ учебен план на докторска програма *Предучилищна педагогика*;
- ✓ Програми по учебните дисциплини, включени в учебния план на докторската програма и в индивидуалните учебни планове на докторантите;
- ✓ Индивидуални планове на докторантите, които се обучават в докторската програма.

Общият учебен план на докторската програма *Предучилищна педагогика*, утвърден от ФС (Протокол №5/23.01.2017 г.) по който докторантите ще се обучават след 01.01.2017 г., предвижда три вида дейности:

I. Образователна дейност – 60 кредита. Докторантите изучават три вида дисциплини:

1. Задължителни дисциплини – 2 бр. по 10 кредита, общи за всички докторанти в ПФ. Това са Методология и методи на педагогическите изследвания и Специализиран чужд език.

2. Избираеми дисциплини - 2 бр. по 8 кредита (16 кредита), като към Общия учебен план на докторската програма се прилага списък с 7 примерни избираеми дисциплини, от който научният ръководител и докторантът подбират подходящите с оглед тематиката на дисертационния труд. Избираемите дисциплини запознават докторанта със спецификата на научния дискурс и неговите жанрове, с особеностите и изискванията на академичното писане, със спецификата на научното изследване в сферата на теорията на образованието и дидактиката и дисциплини които предоставят специализирани познания в научната област. Според спецификата на конкретните докторантски проекти този списък при необходимост се актуализира. Освен това, като избираеми дисциплини се признават всички курсове от съответното направление, слушани в програмите за международен и междууниверситетски обмен.

3. Факултативни специализиращи дисциплини - 1 бр., (4 кредита). Към общия план на докторската програма е приложен списък с 8 факултативни дисциплини, които са основно с приложна насоченост или имат допълващ тематичен профил. Като факултативни дисциплини се признават и курсове от други направления, изслушани в рамките на междууниверситетска и вътрешноуниверситетска мобилност.

Към образователната дейност спада и полагането на Докторантски минимум по специалността – 1 бр. по 20 кредита.

II. Научноизследователска дейност – 120 кредита. Примерна структура на тези дейности е разписана в Ръководството за прилагане на ECTS кредити в обучението на докторанти от Педагогическия факултет.

III. Преподавателска дейност – 10 кредита.

Сумарно кредитите от общият учебен план са 190.

IV. Защитата на дисертационния труд носи 50 кредита.

В Общия учебен план, според спецификата на отделните докторантски проекти се уточняват конкретните дисциплини (задължителни, избираеми, факултативни). В Общия план на докторанта те са представени обобщено, а в Работния план са конкретизирани и разпределени по години.

За учебните дисциплини от докторската програма са разработени учебни програми, съответстващи на методическия стандарт за оформяне на учебна програма за докторанти.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ. Образователната дейност на докторантите в докторската програма *Предучилищна педагогика* се осъществява в пълно съответствие с нормативната рамка, която е заложена в законите и подзаконовите нормативни документи в Република България и конкретизирана в нормативните документи на ШУ “Епископ Константин Преславски”.

Педагогическият факултет и катедра ТОПО и ПУНУП разполага с необходимия академичен състав и потенциал, за да осъществява качествено обучение на докторанти в областта на докторската програма.

Образователната и научноизследователската дейност на докторантите в Педагогическия факултет, както и популяризирането на научните им постижения, свързани с дисертационните им трудове, са материално и финансово осигурени. Компютърната и информационната осигуреност на обучението и научноизследователската им дейност е достатъчна и е в съответствие със спецификата на докторската програма.

В ПФ е изградена стройна система за контрол на качеството на обучение съобразно с изискванията на ENQA (Европейската асоциация по гаранция на качеството на висшето образование) за оценяване знанията, уменията, компетентностите на докторанта.

Катедра ТОПО и ПУНУП има информация за особеностите на конкурентната среда и за условията и тенденциите на развитие на пазара на труда за специалистите, които притежават ОНС „доктор” в областта на предучилищната педагогика. В този аспект предлаганата докторска програма е конкурентна в рамките на Р България и се отличава със своя регионална

специфика. Това се потвърждава и от проявения интерес към нея от страна на потенциалните кандидати и потребителите на кадри.

Разширяването на диапазона от предлагани докторски програми и форми на обучение, увеличаването на броя на хабилитираните преподаватели във факултетите предполагат повишаване на конкуренцията между университетите, факултетите и катедрите. Същевременно с разширяването на достъпа до информация и популяризирането на конкурсите за докторанти, с обвързването на придобитите научни степени с диференцирано заплащане и кариерно развитие не само във висшето образование, а и в по-ниските образователни степени, вероятно ще се засили интересът към обявяването и реализирането на обучение в ОНС „доктор”.

Всички тези характеристики, според нас, правят прозрачен профила на докторската програма *Предучилищна педагогика* и го легитимират като адекватен и устойчив на стандартите и насоките за осигуряване на качеството в Европейското пространство за висше образование.

References:

1. Georgieva, B., S. Nikolova, K. Kirilov, Kachestvoto na obrazovaniето v Shumenskiа universitet "Episkop Konstantin Preslavski" (The quality of education in Shumen University "Bishop Konstantin Preslavski"), UI „Ep. K. Preslavski”, Sh. 2015.
2. Vachkova, K., Istoria na Shumenskiа universitet „Episkop Konstantin Preslavski“(History of Shumen University "Bishop Konstantin Preslavski"), UI „Ep. K. Preslavski”, Sh. 2011
3. <http://shu.bg/za-nas/kachestvo>

*Assoc. Prof. PhD Chavdar Sotirov
Department of Technological and Vocational Education,
Preschool and Primary School Education
At Konstantin Preslavsky – University of Shumen
e-mail: ch.sotirov@shu.bg*